

Лъчезар Д. Борисов*

ВЛИЯНИЕ НА СЛИВАНИЯТА И ПОГЛЪЩАНИЯТА ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА БАНКИТЕ В БЪЛГАРИЯ

С помощта на непараметричния метод анализ на обвиване на данните (DEA) е изследвано въздействието на сливанията и поглъщанията в банковия сектор в България през 2007-2018 г. върху ефективността на банковите единици. Резултатите от анализа на ефективността на банките, преминали през тези процеси, показват, че след вливането на съответните банкови единици придобиващите банки успяват да повишат ефективността от мащаба и няколко години след сливането достигат до технологично оптимален мащаб на производство. Установява се също, че повечето от тях съумяват да реализират и максимална техническа ефективност и участват във формирането на границата на ефективността на цялата банкова система.¹

JEL: G34; G21; C14

Ключови думи: сливания и поглъщания; банкова ефективност; непараметричен метод анализ на обвиване на данните (DEA); банки

През последното столетие в глобалната икономика протича активен процес на сливания и поглъщания, чиито ефекти се изследват както на ниво компания и потребители, така и на макроикономическо равнище. Това е и причината, поради която в икономическата теория и практика се създава доста сложна и разклонена система, включваща закони и конкретни действия, които да регулират тези процеси. С тяхна помощ се реализира намесата на държавата при дефиниране на областта на развитие и функциониране на пазарите, регулиране на конкуренцията на стопанските субекти, както и при осъществяване на приоритетни за икономическата система цели. В съвременните условия правителствата и съответните регулаторни органи все повече се стремят да въздействат върху темповете и характера на сливанията и поглъщанията – както чрез законодателството, така и чрез различни други форми на регулиране като парично-кредитна и данъчна политика, държавни поръчки, финансиране на научни изследвания, субсидиране, лицензиране и издаване на патенти. По такъв

* Докторант във ВУЗФ, l.borisov@mi.government.bg

¹ Luchezar D. Borisov. THE IMPACT OF MERGERS AND ACQUISITIONS ON THE EFFICIENCY OF BANKS IN BULGARIA *Summary:* The "Data Envelopment Analysis" (DEA) non-parametric approach is used to study the impact of mergers and acquisitions in the banking sector in Bulgaria during the 2007-2018 period on the efficiency of banking units. The results of the analysis of the efficiency of the banks that went through this process show that, after the merger of the respective banking units, the acquiring banks manage to increase their scale efficiency and reach a technologically optimal scale of production several years after the merger. In addition, the findings show that most of them manage to reach maximum technical efficiency and are involved in shaping the boundary of efficiency of the entire banking system. *Keywords:* mergers and acquisitions; bank efficiency; "Data Envelopment Analysis" (DEA) non-parametric approach; banks.

начин политиката, насочена към регулиране на сливанията и поглъщанията, се превръща във важен елемент от цялостната икономическа политика.

През последните години обемът на сделките по сливания и поглъщания (M&A) в световен мащаб нараства значително, като от началото на XXI век техният брой е най-голям в банковия сектор. Подобни процеси на консолидация променят природата на банковия бизнес и водят до реструктуриране на сектора, повишавайки неговата ефективност и адаптирайки го към новите технологични предизвикателства. Глобалната финансова криза от 2007-2008 г., както и последвалите мерки за справяне с нея също поставят редица въпроси относно необходимостта от реструктуриране на кредитните институции с цел да се промени ролята на държавата², за да се подобри ефективността на банковото посредничество.

Един от способите на реструктуриране без намеса на държавата са сливанията и поглъщанията в банковата индустрия. Те оказват позитивно влияние върху банковата ефективност, която е от съществено значение за икономическото развитие на страната, тъй като гарантира финансова стабилност. Зависимостта между сливанията и поглъщанията и ефективността на банките може да се използва от централната банка и от правителството при определянето на политиката, която ще се провежда, и надзорните правила, които ще се прилагат и приемат. Ефектите от тях обаче и конкретно в банковия сектор в България все още не са достатъчно проучени.

Тезата, която се защитава в изследването, е, че сливанията и поглъщанията оказват положително въздействие върху банковата ефективност, която е от голямо значение за икономическото развитие на страната, тъй като подобряването на ефективността на кредитните институции гарантира финансова стабилност. За доказването на тезата е използван инструментариумът на анализа на обвиване на данните (Data envelopment analysis – DEA).

Сливанията и поглъщанията в банковия сектор в България през периода 2007-2018 г.

В изследването са анализирани сливанията и поглъщанията в банковия сектор в България през 2007-2018 г. Изборът на времеви интервал е обусловен от обстоятелството, че в резултат от глобалната финансова криза от 2008 г. и необходимостта от по-строги регулации в банковия сектор, които засягат и българските банки, през този период у нас се наблюдава по-интензивен процес на сливания и поглъщания. За това неминуемо допринасят и завишените изисквания, вкл. и капиталови, свързани с дейността на банковите институции, заради приноса им в разрастването на финансовата криза, започнала в САЩ през 2007 г. Върху процеса на консолидация съществено влияние оказва и конкуренцията в сектора. Във връзка с това в изследването са анализирани

² Показателен в това отношение е фактът, че държавните помощи, предоставени на финансовия сектор в ЕС от 2008 до 2011 г., достигат общо 1.6 трилиона EUR, или 13% от БВП на Съюза.

ефектите от концентрацията на 13 банкови единици, опериращи в България през периода 2007-2018 г.³ По-конкретно анализът обхваща:

- вливането на „Ейч Ви Би Банк Биохим“ АД и „Банка Хеброс“ АД в „Булбанк“ АД и преименуването на приемащата банка на „Уникредит Булбанк“ АД (27.04.2007 г.);

- вливането на „ДЗИ Банк“ АД в „Българска пощенска банка“ АД и преименуването на банката на „Юробанк И Еф Джи България“ АД (01.11.2007 г.);

- вливането на „Юнионбанк“ ЕАД в „Първа инвестиционна банка“ АД (04.03.2014 г.);

- поглъщането на търговското предприятие на клона на Алфа банк в България от Пощенска банка с юридическо име „Юробанк България“ АД (09.03.2016 г.);

- вливането на „СИБАНК“ ЕАД в „Обединена българска банка“ АД (5.02.2018 г.);

- вливането на ТБ „Виктория“ ЕАД в „Инвестбанк“ АД (21.11.2018 г.).

В началото на ноември 2018 г. „Юробанк България“ АД (Пощенска банка) обявява, че ще купи „Банка Пиреос“, а в средата на ноември 2018 г. Управителният съвет на Българската народна банка одобрява придобиването на „Сосиете Женерал Експресбанк“ АД от страна на „Банка ДСК“ ЕАД. Тези сливания и поглъщания не са предмет на анализ в изследването, тъй като окончателно вливане на банките не е извършено и все още няма данни от счетоводните баланси на консолидираните единици.

Методология на изследването

При измерването на ефективността на банките могат да се използват разнообразни методи, вкл. и такива, които разглеждат банките като производствени предприятия, разполагащи със своите ресурси и произвеждащи съответния продукт от дейността си. Могат да се използват т.нар. традиционни методи, които стъпват на първичната информация от балансите на търговските банки и отчетите им за приходите и разходите, като се изчисляват отделни показатели и съотношения, показващи тяхната рентабилност, ликвидност и др. (вж. по-подробно Борисов, 2017). Друг метод е банките да се разглеждат като производствени единици и да се прилагат сложни математически и статистически модели, основаващи се на производствените граници, за чието оценяване се използват иконометрични техники и математическо програмиране. При дефинирането на производствените граници се определят най-добре представилите се банкови единици, които формират границата на ефективността. Същевременно за целите на изчисляването на ефективността на банките се определят съответните входящи ресурси, които се използват при производството, и съответните изходящи продукти, получени в резултат от реализираното от тях производство.

³ Изследването не обхваща концентрацията на „Банка Пиреос България“, която през 2007 г. закупува частично търговско предприятие, а именно „ритейл“ портфейла на ING Bank България – клон София, тъй като тази концентрация не е мащабна.

Най-често използваният метод за измерване на ефективността е непараметричният метод анализ на обвиване на данните (Data Envelopment Analysis – DEA), въведен от Charnes et al. (1978), които се базират на изследването на Farrell (1957). DEA е непараметричен метод за линейно програмиране, оценяващ ефективността на отделните производствени единици (в случая банковите) по отношение на определен бенчмарк на ефективността, който се извежда от най-ефективните единици в оценявания модел.

При прилагането на DEA е необходимо да се определят входящите ресурси и изходящите продукти. В икономическата литература има множество подходи за определянето на тези променливи, но няма единно мнение за това кой е най-добрият подход за дефинирането им (вж. Berger and Humphrey, 1997; Andries, Cocris, 2010). За дефинирането на входящите ресурси и изходящите продукти могат да се използват подходите: на посредничеството; на добавената стойност; производствен подход; потребители-разходи; подход към активите. Някои автори посочват, че най-често използваният и подходящ подход за определянето на входящите ресурси и изходящите продукти е подходът на посредничеството, особено ако търговските банки се занимават основно с привличане на депозити и предоставяне на кредити в страната (вж. Andries, Cocris, 2010).

Като подходящ за целите на изследването е избран подходът на посредничеството, защото в България банковата система е организирана и оперира предимно в сферата на кредитирането и акумулирането на привлечени средства под формата на депозити. В края на 2018 г. делът на кредитите и авансите в банковата система възлизат на 63.3% от общата стойност на актива, а депозитите са 85% от общата стойност на пасива. За сравнение през 2007 г. 76% от актива на търговските банки у нас са кредити, а делът на депозитите в структурата на пасивите е 88.3%.⁴ При подхода на посредничеството за входящи ресурси обикновено се определят капиталът, трудът и привлечените средства под формата на депозити, а за изходящи продукти – кредитите и ценните книжа, но се срещат и някои разновидности (например в Sargu и Roman (2012) изходящият продукт „ценни книжа“ е заместен с нетен лихвен доход при определянето на ефективността на банките в Румъния и България).

В изследването са използвани официално публикуваните данни на сайта на БНБ, поместени в рубриката „Банков надзор“, където има налични баланси и отчет за приходите и разходите за всички банки в България поотделно.

⁴ Трябва да се отбележи, че досега не е правено цялостно изследване на резултатите от сливанията и поглъщанията в банковата система в България чрез прилагане на непараметричния метод DEA. Самият метод е използван за анализ на техническата ефективност на банките в България в няколко разработки (вж. например Nenovsky, Chobanov et al., 2009; Tochkov, Nenovsky, 2009; Nenovsky, Ivanov, Mihaylova, 2008; Томова и Ненкова, 2003), в които се проучва кои видове банки са по-ефективни в цялата банкова система. Михайлова-Борисова (2014) изследва какво е влиянието на международната финансова криза и на дълговата криза в Евророната върху ефективността на банките в страната, а в (2014а) разглежда влиянието на международната финансова криза върху производителността на отделните групи банки – чуждестранни и местни частни банки.

Трябва да се има предвид, че тъй като са обхванати сливанията и поглъщанията от 2007 г. насам (поради по-активния процес на консолидация след световната финансова криза), е разгледан един доста продължителен период от над 10 години. В рамките на този период БНБ променя формата на баланса и отчета за приходите и разходите на банките, но в изследването е направена съпоставка на балансите и са използвани точните данни, за да се осигури съответствие между годините. За прилагането на подхода на посредничеството е необходимо да има показател, измерващ труда и капитала. За измерването на труда обикновено се взема предвид броят заети лица в банковата единица. Поради липса на публична информация обаче, за да се оцени този показател, тук, подобно на други изследвания, са използвани административните разходи (вж. например Nenovsky, Mihaylova, Ivanov, 2008) или общата сума на активите (вж. Rossi, Schwaiger, Winkler, 2005). За оценка на капитала служат материалните и нематериалните активи, с които оперират търговските банки в България. По отношение на изходящите продукти в балансите на търговските банки в страната има точни измерители за обема на предоставените кредити на домакинства, финансови и нефинансови предприятия, както и за притежаваните от тях ценни книжа.

За да се проследи ефективността на банковите единици преди и след сливането, е добре да се обхване дори по-дълъг от разглеждания период (2007-2018 г.), предхождащ първата консолидация в банковия сектор. В икономическите изследвания се посочва, че съществува „негласно споразумение между експертите, че около половината от ползите от дадено сливане се реализират до една година от извършването му, а останалите – до три години след него“ (вж. Sufian, 2006, p. 19). Поради тази причина тук е възприет подходът да се проучи ефектът от сливането три години преди и три години след първото сливане в анализирания период.

Във времевия интервал 2007-2018 г. първата консолидация у нас е свързана с вливането на „Ейч Ви Би Банк Биохим“ АД и „Банка Хеброс“ АД в „Булбанк“ АД и преименуване на приемащата банка на „Уникредит Булбанк“ АД на 27 април 2007 г. Поради това, за да се изчислят ефектите от тази консолидация, обхванатият в изследването период за оценка на ефективността на банковите единици е по-дълъг – 2004-2018 г. В Приложение 1 е представена дескриптивната статистика на входящите ресурси и изходящите продукти.

Въз основа на представената методология за прилагането на метода DEA е изчислена ефективността на всички банки в България, след което са взети резултатите за тези от тях, които са участвали в процеса на консолидация през 2007-2018 г. Оценката на техническата ефективност (technical efficiency – TE) на банковите единици в българската банкова система⁵ е извършена с помощта на програмата DEAP 2.1 (вж. Coelli, 1996). При анализа на данните за

⁵ Методът DEA изчислява техническата ефективност на банковите единици както при постоянна възвръщаемост от мащаба (CRS), така и при променлива възвръщаемост от мащаба (VRS). Възможно е и калкулирането на възвръщаемостта от мащаба, която представлява отношение на ефективността при постоянна и при променлива възвръщаемост от мащаба.

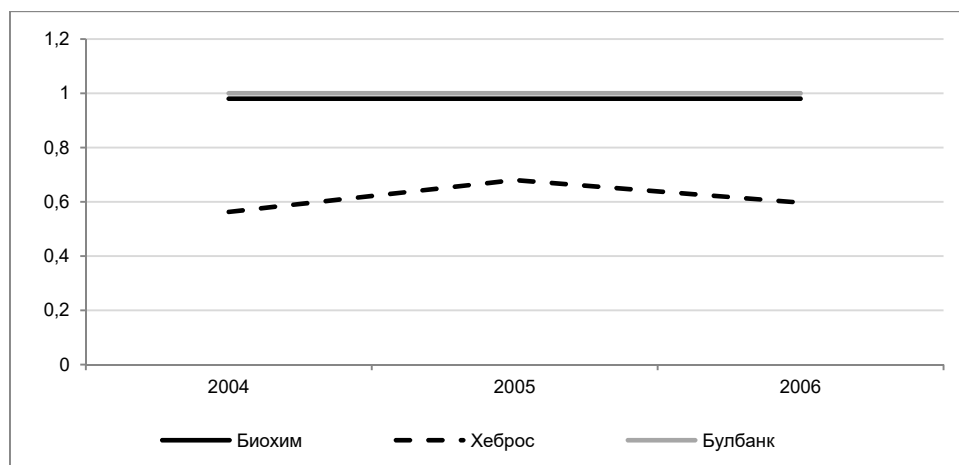
ефективността на банките е използвана техническата ефективност при променлива възвръщаемост от мащаба, тъй като банките не могат да оперират при постоянна възвръщаемост поради липсата на съвършена конкуренция, наложените надзорни регулации за дейността на банковата система и други фактори.

Ефекти на сливанията и поглъщанията върху ефективността на банките в България

Резултатите от изчисленията на ефективността от непараметричния метод DEA са представени и анализирани по банки, като се започва от първото сливане през разглеждания период 2007-2018 г. Както беше посочено, едно от най-големите сливания и придобивания в банковия сектор в България, извършено през 2007 г., е свързано с вливането на „Ейч Ви Би Банк Биохим“ АД и „Банка Хеброс“ АД в „Булбанк“ АД и преименуването на приемащата банка на „Уникредит Булбанк“ АД (27 април 2007 г.) Три години преди вливането „Ейч Ви Би Банк Биохим“ АД и правопримащата банка „Булбанк“ АД имат максимална техническа ефективност, т.е. те са на границата на ефективността за банковата система през всяка една от годините преди сливането. Единствено „Банка Хеброс“ АД отчита ниска ефективност – около 0.68 през 2005 г., която спада допълнително до 0.597 през 2006 г. (вж. фиг. 1). Това означава, че банката използва неефективно около 40% от своите входящи ресурси. Само тя би могла да спечели от вливането ѝ в „Булбанк“ АД, тъй като това може да повиши ефективността на банковата единица „Уникредит Булбанк“ АД.

Фигура 1

Техническа ефективност на „Биохим“, „Хеброс“ и „Булбанк“ преди сливането им

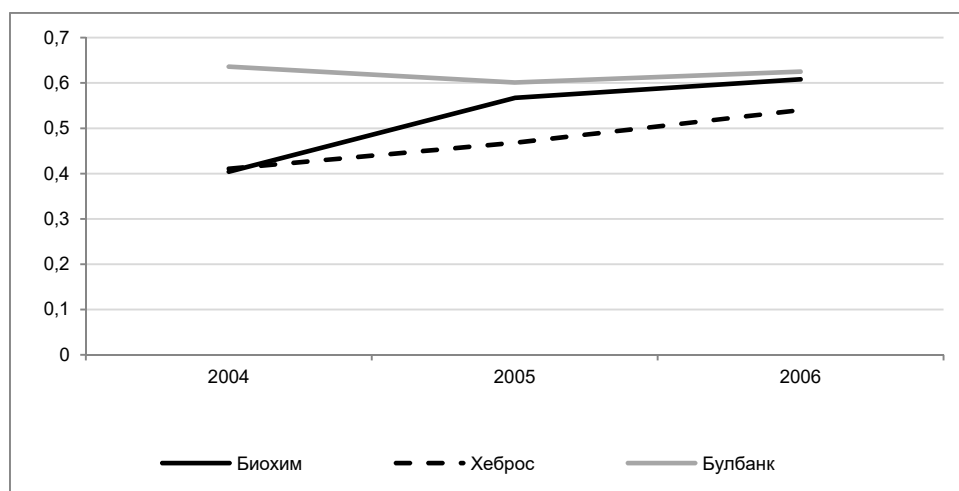

Източник. Собствени изчисления.

Преди сливането и трите банки имат ефективност от мащаба под единица и работят при намаляваща възвръщаемост от мащаба, т.е. не оперират при технологично оптимален мащаб на производство (фиг. 2).

Фигура 2

Ефективност от мащаба на „Биохим“, „Хеброс“ и „Булбанк“ преди сливането им

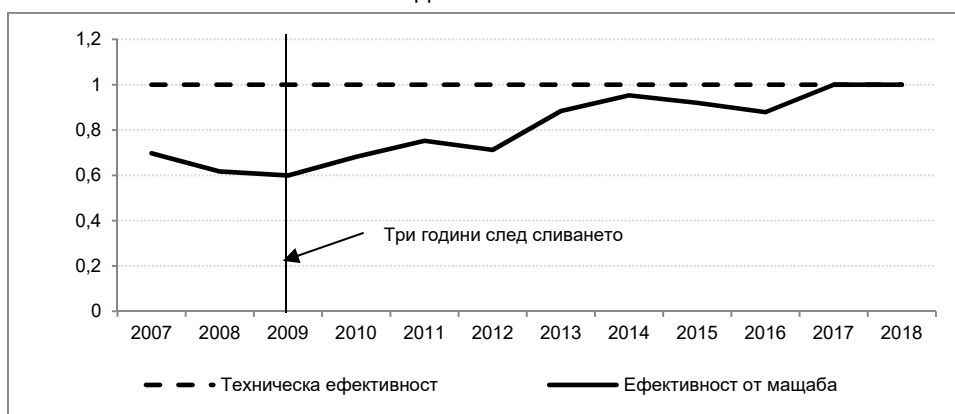
Източник. Собствени изчисления.

Ефектите от сливането на трите банки се проявяват веднага и се отразяват върху техническата ефективност на банковата единица „Уникредит Булбанк“ АД. Още в годината на сливането – 2007 г., техническата ефективност на консолидираната банкова единица нараства до 1, т.е. тя лежи върху границата на ефективността и продължава да отчита максимална ефективност до края на разглеждания период (вж. фиг. 3). Освен това „Уникредит Булбанк“ АД не оперира при технологично оптимален мащаб на производство и след сливането. Дори през първите три години ефективността от мащаба спада от 0.7 през 2007 г. на 0.6 през 2008 г. Това намаление може да се обясни с факта, че преди консолидацията и трите банки оперират при намаляваща възвръщаемост от мащаба. За да могат да подобрят своята ефективност от мащаба, те би трябвало да разделят дейностите си в отделни производствени единици.

През следващите години „Уникредит Булбанк“ АД се опитва да подобри алокацията на входящите ресурси с цел да произвежда и при технологично по-оптимален мащаб. През 2017 г. тя вече успява да оперира при технологично оптимален мащаб на производство. Крайните ефекти от сливането се проявяват след няколко години, когато банката постига максимални резултати и по отношение на техническата ефективност, и по линия на ефективността от мащаба.

Фигура 3

Техническа ефективност и ефективност от мащаба на „Уникредит“ след сливането им

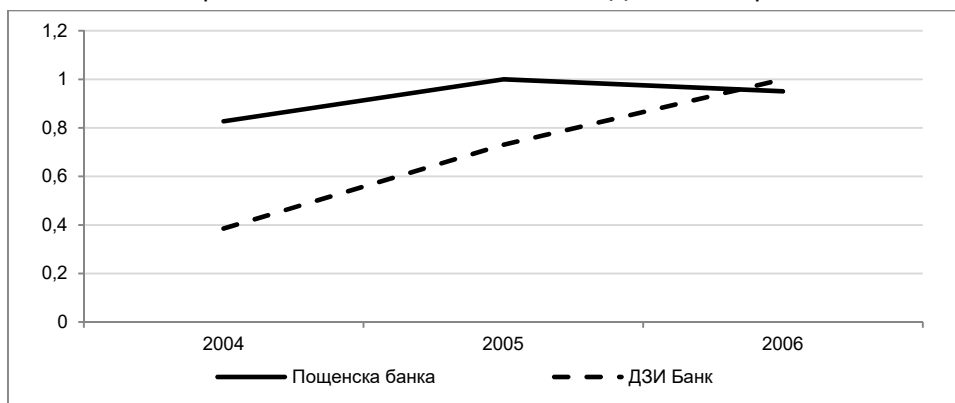

Източник. Собствени изчисления.

В края на 2007 г. се извършва още едно вливане – на търговска банка „ДЗИ Банк“ АД в „Българска пощенска банка“ АД, като следва и преименуване на банката на „Юробанк И Еф Джи България“ АД. Три години преди това вливане банките имат почти максимална техническа ефективност. В края на 2006 г. „Българска пощенска банка“ АД не използва ефективно 5% от своите входящи ресурси, докато „ДЗИ Банк“ АД лежи на границата на ефективността и използва ефективно всички налични входящи ресурси (фиг. 4). Следователно сливането на тези банки е от полза за „Българска пощенска банка“ АД.

Фигура 4

Техническа ефективност на Пощенска банка и „ДЗИ Банк“ преди сливането

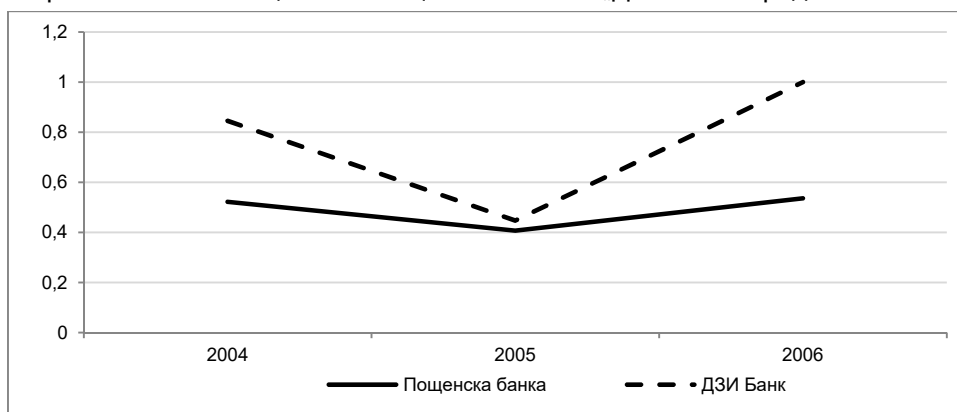

Източник. Собствени изчисления.

По отношение на ефективността от мащаба и двете банки работят при намаляваща възвръщаемост от мащаба и не оперират при технологично оптимален мащаб на производство (фиг. 5).

Фигура 5

Ефективност от мащаба на Пощенска банка и „ДЗИ Банк“ преди сливането

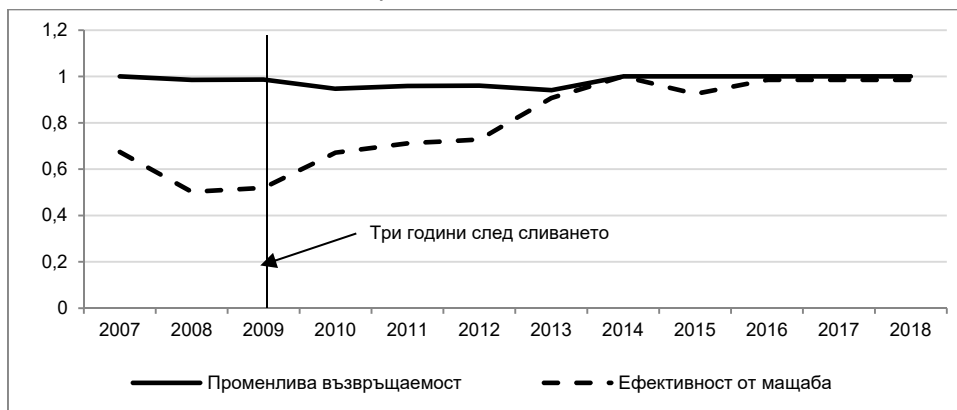

Източник. Собствени изчисления.

Ефектите от сливането се проявяват веднага и се отразяват върху техническата ефективност на „Юробанк И Еф Джи България“ АД. Още през 2007 г., когато се извършва сливането, техническата ефективност на консолидираната банкова единица нараства до 1, т.е. тя лежи върху границата на ефективността (фиг. 6).

Фигура 6

Техническа ефективност и ефективност от мащаба на „Юробанк И Еф Джи България“ след сливането им

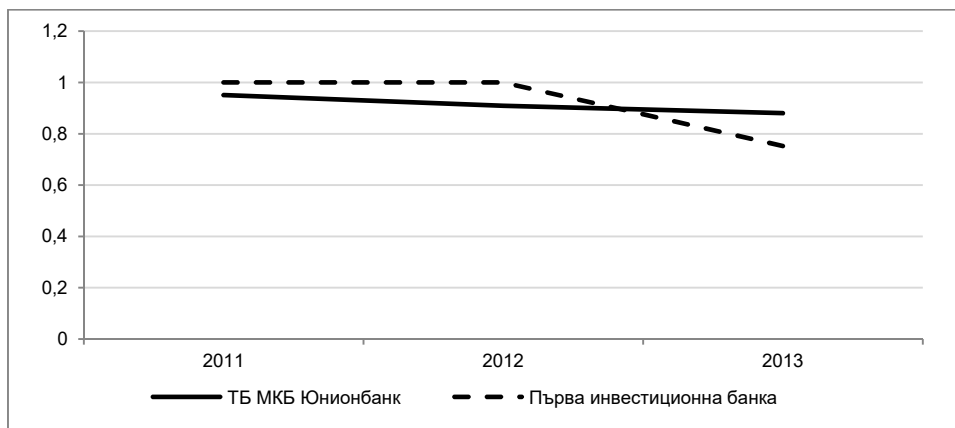
Източник. Собствени изчисления.

„Юробанк И Еф Джи България“ АД не оперира при технологично оптимален мащаб на производство и след сливането, като дори се наблюдава спад на ефективността от мащаба. Това може да се обясни с намаляващата възвръщаемост от мащаба, при която тези банки работят преди сливането, което предполага не сливане, а дори разделяне на дейностите. През 2014 г. „Юробанк И Еф Джи България“ АД успява да достигне максимална техническа ефективност до края на разглеждания период въпреки известно намаление на ефективността след вливането. Разбира се, върху намалената ефективност влияят и други външни фактори като негативния ефект на световната финансова криза върху банковия сектор в България, новите регулации в отговор на кризата и т.н. През 2016 г. „Юробанк И Еф Джи България“ АД вече оперира и при технологично оптимален мащаб на производство.

При следващото вливане – на „Юнионбанк“ ЕАД в „Първа инвестиционна банка“ АД, осъществено през първото тримесечие на 2014 г., също се оказва, че банките работят при по-ниска техническа ефективност от мащаба и не използват ефективно всичките си входящи ресурси. В края на 2013 г. „Юнионбанк“ ЕАД не използва ефективно 12%, а „Първа инвестиционна банка“ АД – 25% от своите входящи ресурси (фиг. 7). Следователно може да се очаква, че такава консолидация би имала положителни ефекти за банките.

Фигура 7

Техническа ефективност на „Юнионбанк“ и „Първа инвестиционна банка“ преди сливането им

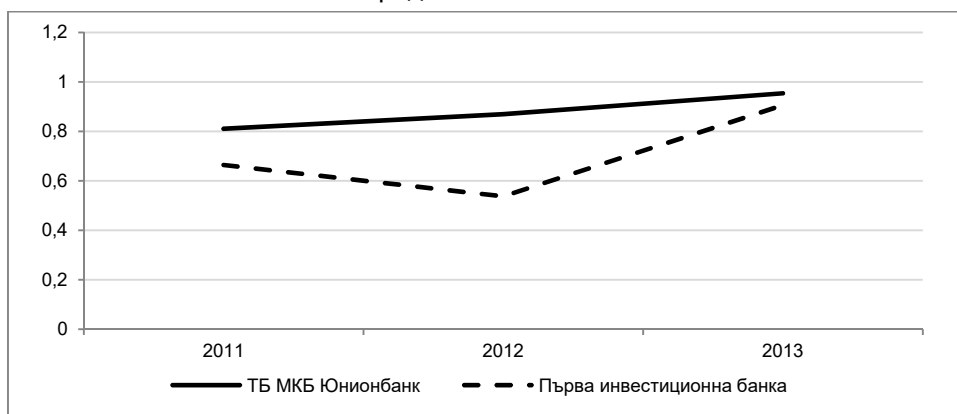
Източник. Собствени изчисления.

При изчисляването на ефективността от мащаба и на „Юнионбанк“ ЕАД, и на „Първа инвестиционна банка“ АД се оказва, че двете банки не работят при технологично оптимален мащаб на производство и през трите години преди вливането (фиг. 8). През 2013 г. ефективността от мащаба и на двете банки

нараства до близо 1 в сравнение с предходната година, което може да се дължи и на вече обявените в публичното пространство намерения за сливането, както и на вече обяснения двуетапен процес на концентрация между „Първа инвестиционна банка“ АД и „МКБ Юнионбанк“ ЕАД.

Фигура 8

Ефективност от мащаба на „Юнионбанк“ и „Първа инвестиционна банка“ преди сливането им

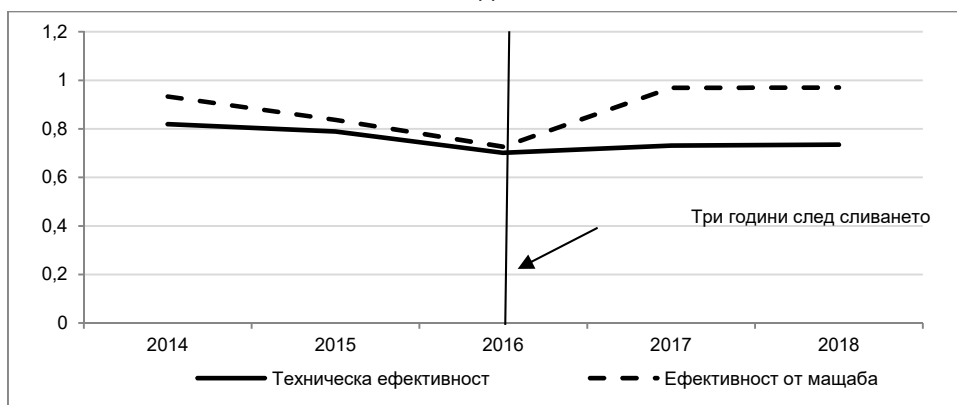

Източник. Собствени изчисления.

При това сливане не се наблюдават съществени подобрения в техническата ефективност и ефективността от мащаба на „Първа инвестиционна банка“ АД, дори и до трите години след консолидацията (фиг. 9).

Фигура 9

Техническа ефективност и ефективност от мащаба на „Първа инвестиционна банка“ след сливането

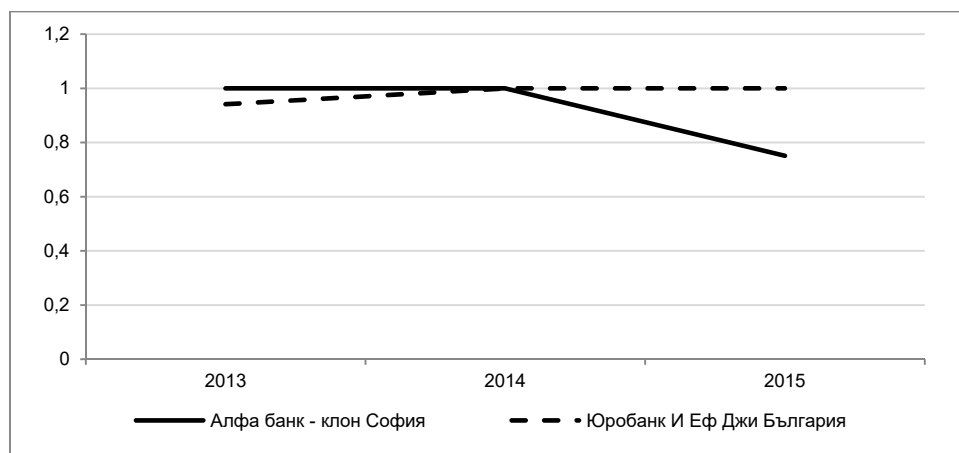
Източник. Собствени изчисления.

През първата година от сливането при „Първа инвестиционна банка“ АД се наблюдава леко подобрение на техническата ефективност – от 0.75 през 2013 г. на 0.82 през 2014 г., както и на ефективността ѝ от мащаба – съответно от 0.91 до 0.93. През следващите две години след сливането обаче и при двата показателя се отчита влошаване. Това се дължи на сътресенията в банковия сектор, свързани с фалита на Корпоративна търговска банка, което се отразява и на „Първа инвестиционна банка“ АД по линия на породилия се шок и тегленето на депозити от клиентите на банката. „Първа инвестиционна банка“ АД, по подобие на Корпоративна търговска банка, също оперира както с привлечени, така и със собствени ресурси от местни източници, което допълнително създава паника за вероятност от възникването на проблем и с други местни банки. През следващите години „Първа инвестиционна банка“ АД успява да подобри техническата ефективност, но не може да достигне нивата от периода преди сливането заради посочените негативни ефекти от други фактори.

При поглъщането на търговското предприятие на клона на „Алфа Банк“ в България от Пощенска банка с юридическо име „Юробанк България“ АД, осъществено през първото тримесечие на 2016 г., клонът на „Алфа Банк“ работи при техническа ефективност под 1. През 2015 г. техническата ефективност на клона е 0.75, т.е. банката не използва ефективно 25% от входящите си ресурси. В същото време през 2015 г. „Юробанк България“ АД има максимални стойности на показателя и формира границата на ефективността в банковата система в България (фиг. 10). Тази висока ефективност е повлияна и от предишно вливане на друга търговска банка („ДЗИ Банк“) в Пощенска банка в края на 2007 г.

Фигура 10

Техническа ефективност на „Алфа Банк“ – клон София и „Юробанк И Еф Джи България“ преди сливането им

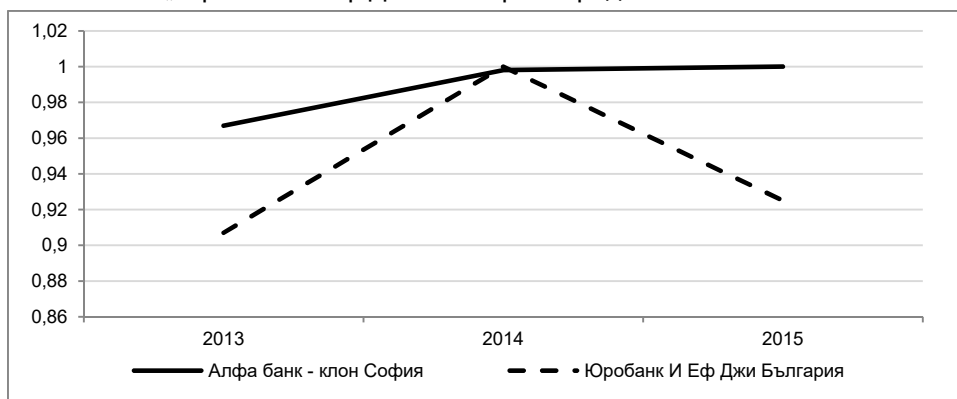

Източник. Собствени изчисления.

По отношение на ефективността от мащаба през 2015 г. „Юробанк България“ АД не оперира при технологично оптимален мащаб на производство, докато клонът на „Алфа Банк“ има максимална ефективност (фиг. 11).

Фигура 11

Ефективност от мащаба на „Алфа Банк“ – клон София и „Юробанк И Еф Джи България“ преди сливането им

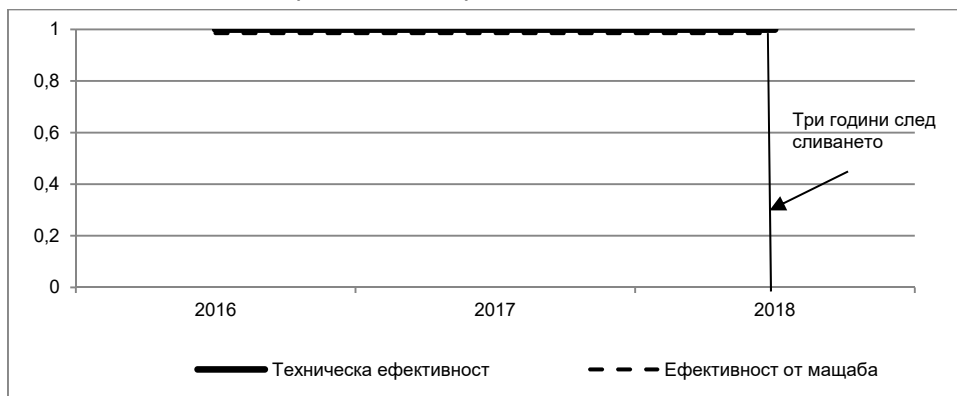

Източник. Собствени изчисления.

През 2016 г. „Юробанк България“ АД веднага след сливането подобрява и ефективността си от мащаба и оперира при технологично оптимален мащаб на производство до края на разглеждания период. Ползите от поглъщането на търговското предприятие на клон на „Алфа Банк“ у нас от „Юробанк България“ АД се изразяват именно в повишената ефективност от мащаба (фиг. 12).

Фигура 12

Техническа ефективност и ефективност от мащаба на „Юробанк България“ след сливането

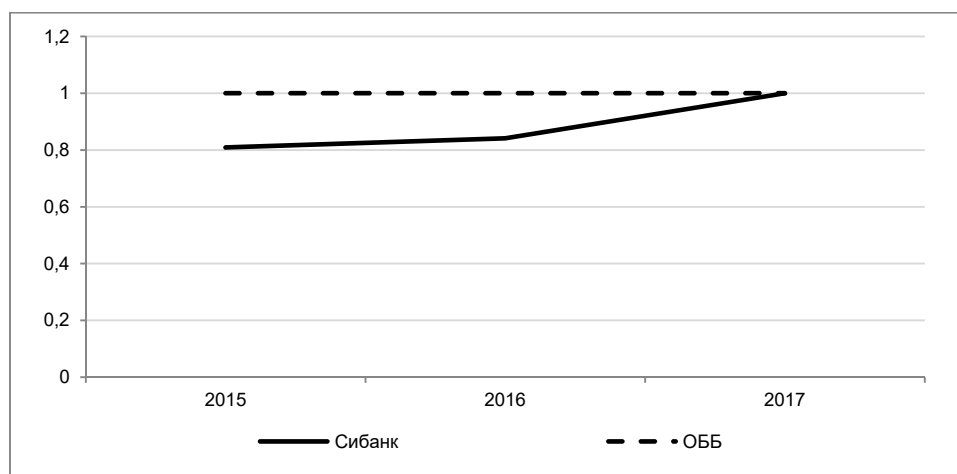

Източник. Собствени изчисления.

При вливането на „СИБАНК“ ЕАД в „Обединена българска банка“ АД през първото тримесечие на 2018 г. също се наблюдава по-ниска техническа ефективност при вливащата се банка – „СИБАНК“ ЕАД, която през 2015 г. не използва ефективно 19% от входящите си ресурси, но през 2017 г. е технически ефективна. Тази промяна в техническата ѝ ефективност се обяснява и с вече известните влияния върху дейността ѝ в резултат от обявените в публичното пространство намерения за сливането. „Обединена българска банка“ АД има максимална техническа ефективност и през трите години преди фактическото осъществяване на консолидацията, т.е. тя формира границата на ефективност за банковата система (фиг. 13).

Фигура 13

Техническа ефективност на „СИБАНК“ и „Обединена българска банка“ преди сливането им

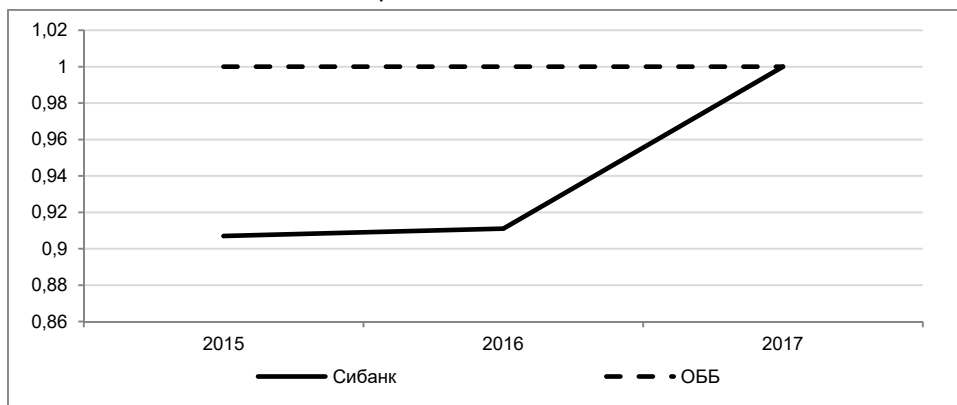

Източник. Собствени изчисления.

По отношение на ефективността от мащаба се установява, че „СИБАНК“ ЕАД не оперира при технологично оптимален мащаб през 2015-2016 г., но през 2017 г. вече е достигнала технологично оптимален мащаб на производство, а „Обединена българска банка“ АД работи при такъв преди сливането (вж. фиг. 14). Тъй като в годината преди сливането – 2017 г., и двете банки се оказват технически ефективни и работят при технологично оптимален мащаб, след сливането е вероятно да се прояви влошаване на показателите. Банки, които работят при технологично оптимален мащаб, не би трябвало да предприемат действия нито по сливане, нито по разделяне на дейността си.

Фигура 14

Ефективност от мащаба на „СИБАНК“ и „Обединена българска банка“ преди сливането им

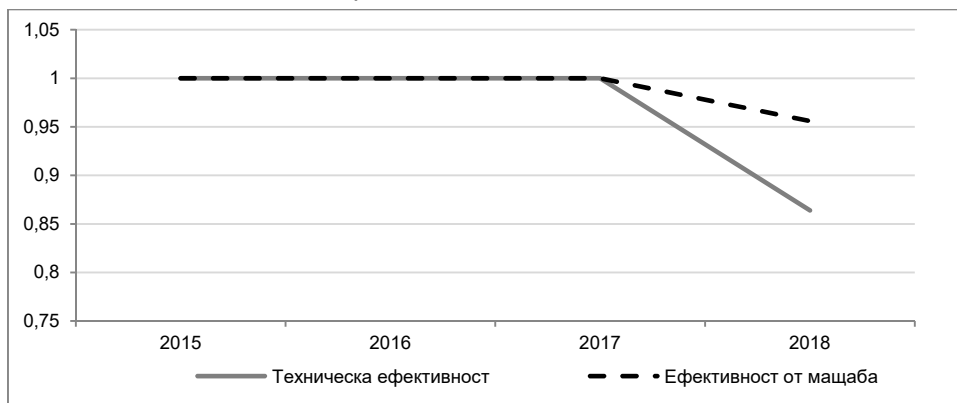

Източник. Собствени изчисления.

След вливането на „СИБАНК“ ЕАД в „Обединена българска банка“ АД през 2018 г. техническата ефективност и ефективността от мащаба на последната се влошават (фиг. 15). Това се дължи на факта, че преди сливането и двете банки са достигнали максималната ефективност от мащаба.

Фигура 15

Техническа ефективност и ефективност от мащаба на „Обединена българска банка“ след сливането

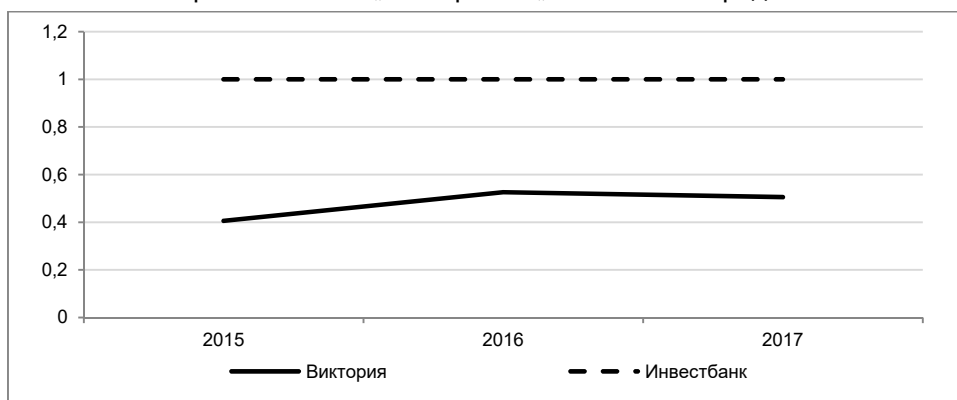
Източник. Собствени изчисления.

При вливането на търговска банка „Виктория“ ЕАД в „Инвестбанк“ АД през последното тримесечие на 2018 г. също има разлика в техническата ефективност на засегнатите банки (вж. фиг. 16). И през трите години преди сливането

първата има по-ниска техническа ефективност, като не използва ефективно почти 50% от входящите си ресурси, което е обяснимо предвид обстоятелствата около затварянето на банката през 2014 г. заради несъстоятелността на КТБ. В същото време „Инвестбанк“ АД е с максимална техническа ефективност и формира границата на ефективността за банковата система.

Фигура 16

Техническа ефективност на „Виктория“ и „Инвестбанк“ преди сливането им

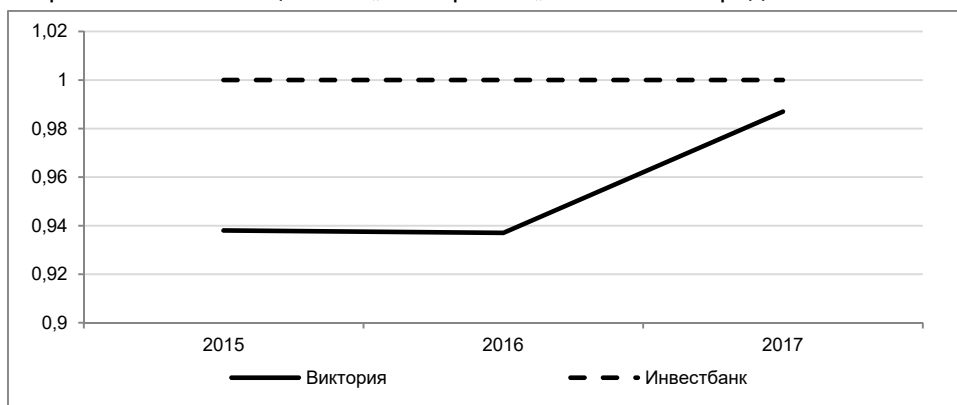

Източник. Собствени изчисления.

По отношение на ефективността от мащаба „Инвестбанк“ АД оперира при технологично оптимален мащаб на производство и през трите години преди сливането (фиг. 17). В същото време „Виктория“ ЕАД е далеч от такъв мащаб, поради което е възможно да има подобрение в ефективността от мащаба след сливането.

Фигура 17

Ефективност от мащаба на „Виктория“ и „Инвестбанк“ преди сливането им

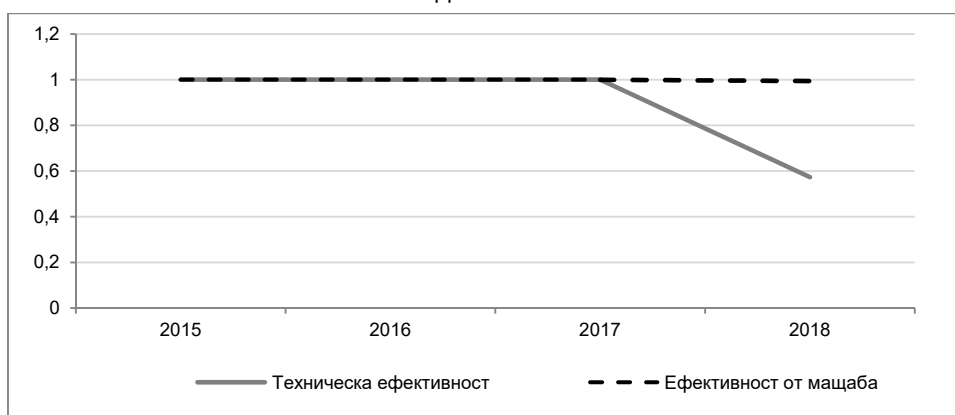

Източник. Собствени изчисления.

Веднага след сливането на „Виктория“ ЕАД и „Инвестбанк“ АД се наблюдава ефективност от мащаба, равна на 1 (т.е. „Инвестбанк“ успява да произвежда при технологично оптимален мащаб), но сливането се отразява негативно на техническата ѝ ефективност (фиг. 18). Това се дължи на твърде лошата техническа ефективност на „Виктория“ ЕАД преди сливането, която не използва ефективно входящите се ресурси. Тъй като ефектите от сливането се проявяват в пълен размер до три години след него, може да се очаква подобряване на ефективността на „Инвестбанк“ АД през следващите години.

Фигура 18

Техническа ефективност и ефективност от мащаба на „Инвестбанк“ след сливането

Източник. Собствени изчисления.

*

Представеният анализ на ефективността на банките в резултат от сливанията и поглъщанията в банковия сектор в България показва следното:

- След вливането на съответните банков единици придобиващите банки успяват да повишат ефективността от мащаба и след няколко години от сливането достигат до технологично оптимален мащаб на производство (с изключение на „Инвестбанк“).

- След като извършват консолидацията, придобиващите банки отчитат по-висока техническа ефективност. В повечето случаи те достигат до максимална техническа ефективност и участват във формирането на границата на ефективността на цялата банкова система. Това от своя страна допринася и за нарастваща ефективност на банковата система в резултат от сливанията и поглъщанията в България.

Интензивността на процеса на сливания и поглъщания вследствие на глобалната финансова криза от 2008 г. и по-строгите банкови регулации стимулират банките да се консолидират и да се превърнат в по-уедрени единици,

за да могат да устоят на конкурентния натиск на вече създадените големи банкови групи. Анализът на данните показва, че банковите единици, участващи в процес на сливане и поглъщане през периода 2007-2018 г., съумяват да повишат ефективността си от мащаба и дори до няколко години след това започват да произвеждат при технологично оптимален мащаб на производство. В същото време тези банки успяват да повишат и техническата си ефективност, като повечето от тях достигат до максимални стойности на показателя. Това се отразява положително на цялата банкова система и води до нарастване на ефективността ѝ и съответно до по-целесъобразно използване на входящите ресурси за производството на предоставяните изходящи продукти, т.е. банковата система започва по-ефективно да алокира входящите си ресурси и да изпълнява по-добре посредническата си функция в икономиката. Позитивите от тези процеси на сливания и поглъщания създават и условията за повече инвестиции, стоящи в основата на по-високия икономически растеж през последните години.

Използвана литература:

Борисов, Л. (2017). Влияние на сливанията и поглъщанията върху рентабилността и ефективността на банките в България. *VUZF Review, Online Journal for Economics, N 2.*

Михайлова-Борисова, Г. (2014). Банковата ефективност в България, международната финансова криза и дълговата криза в Евророната. *Икономически и социални алтернативи, N 4.*

Михайлова-Борисова, Г. (2014а). Влияние на световната финансова криза върху общата факторна производителност на банките в България. *В: Научни трудове на Русенския университет, Т. 53, сер. 5.1.*

Михайлова-Борисова, Г. (2015). *Банковата ефективност и икономическият растеж в условията на паричния съвет в България.* С.: ИК – УНСС.

Томова, М., Пр. Ненкова (2003). *Ефективност в банковото дело и публичния сектор.* С.: Изд. „Стопанство“.

Andries A., V. Cocris (2010). A Comparative analysis of the efficiency of Romanian banks. *Romanian Journal of Economic Forecasting, N 4.*

Berger, A., D. Humphrey (1997). Efficiency of financial institutions & International survey and directions for future research. *European Journal of Operational Research, 98.*

Charnes, A., W. Cooper, E. Rhodes (1978). Measuring the efficiency of decision making units. *European Journal of Operational Research, 2(6).*

Coelli, T. (1996). *A guide to DEAP 2.1: A data envelopment analysis (computer program).* CEPEA Working Paper N 8.

Farrell, M. (1957). The measurement of productive efficiency. *Journal of Royal Statistical Society. Series A, 120(3).*

Nenovsky, N., G. Mihaylova, M. Ivanov (2008). *Evaluation of the banks' efficiency during the twenties: a DEA approach.* Greece Central Bank Working Papers 82.

Nenovsky, N., P. Chobanov, G. Mihaylova, D. Koleva, (2009). *Efficiency of the Bulgarian banking system & Traditional approach and Data envelopment analysis.* Agency for Economic Analysis and Forecasting Working Paper N 1.

Rossi, St., M. Schwaiger, G. Winkler (2005). *Managerial behavior and cost/profit efficiency in the banking sectors of Central and Eastern European countries*. Austrian National Bank Working Papers N 96.

Sargu, A., A. Roman (2012). Empirical evidence regarding the effects of European Integration on banks efficiency. *Journal of Economic studies and research*, Vol. 2012.

Sufian, F. (2006). The Efficiency Effect of Bank Mergers and Acquisitions. *Chulalongkorn Journal of Economics*, 18 (1).

Tochkov, K., N. Nenovsky (2009). Bank efficiency – road to the EU accession. BNB Working Papers.

Приложение 1

Таблица 1

Дескриптивна статистика на входящите ресурси според подхода на посредничеството за периода 2004-2018 г.

Година	Брой банки		Материални и нематериални активи	Депозити	Административн и разходи
2004	35	Средна	22 763	557 955	25 224
		Стандартно отклонение	36 819	721 382	30 961
2005	34	Средна	26 616	747 427	32 054
		Стандартно отклонение	38 392	887 841	36 248
2006	32	Средна	44 774	1 024 075	41 077
		Стандартно отклонение	81 086	1 163 168	42 608
2007	29	Средна	43 954	1 799 875	44 978
		Стандартно отклонение	64 088	2 138 551	53 031
2008	30	Средна	46 128	2 029 320	51 036
		Стандартно отклонение	67 970	2 485 451	60 343
2009	30	Средна	52 613	2 027 779	56 109
		Стандартно отклонение	75 446	2 525 505	61 107
2010	30	Средна	52 084	2 095 241	56 379
		Стандартно отклонение	73 738	2 416 226	60 462
2011	31	Средна	51 420	2 109 343	55 860
		Стандартно отклонение	73 841	2 437 693	61 685
2012	31	Средна	62 860	2 272 957	56 615
		Стандартно отклонение	98 514	2 557 820	61 492
2013	30	Средна	68 817	2 462 748	59 446
		Стандартно отклонение	117 478	2 654 782	62 225
2014	28	Средна	76 330	2 639 391	62 807
		Стандартно отклонение	134 480	2 997 449	66 678
2015	28	Средна	79 082	2 626 870	46 540
		Стандартно отклонение	137 343	3 209 625	50 077
2016	27	Средна	73 191	2 839 967	44 050
		Стандартно отклонение	97 801	3 543 227	47 582
2017	27	Средна	77 992	3 118 212	59 743
		Стандартно отклонение	99 517	3 754 369	63 516
2018	25	Средна	84 790	3 626 065	68 694
		Стандартно отклонение	105 325	4 194 497	69 920

Влияние на сливанията и поглъщанията върху ефективността на банките в България

Таблица 2

Дескриптивна статистика на изходящите продукти според подхода на посредничеството за периода 2004-2018 г.

Година	Брой банки		Кредити	Ценни книжа
2004	35	Средна	394 440	108 846
		Стандартно отклонение	507 421	209 920
2005	34	Средна	540 562	139 198
		Стандартно отклонение	696 715	221 494
2006	32	Средна	711 580	150 235
		Стандартно отклонение	867 638	215 534
2007	29	Средна	1 548 241	153 223
		Стандартно отклонение	1 847 564	223 632
2008	30	Средна	1 859 127	148 919
		Стандартно отклонение	2 367 974	219 574
2009	30	Средна	1 925 964	134 980
		Стандартно отклонение	2 443 047	182 355
2010	30	Средна	1 947 257	167 142
		Стандартно отклонение	2 364 508	222 287
2011	31	Средна	1 947 778	177 905
		Стандартно отклонение	2 388 985	230 938
2012	31	Средна	1 998 356	236 996
		Стандартно отклонение	2 435 597	272 166
2013	30	Средна	2 163 038	272 391
		Стандартно отклонение	2 533 301	316 071
2014	28	Средна	2 258 924	308 991
		Стандартно отклонение	2 826 034	373 491
2015	28	Средна	1 974 845	371 926
		Стандартно отклонение	2 528 754	506 564
2016	27	Средна	2 064 814	465 164
		Стандартно отклонение	2 637 219	673 529
2017	27	Средна	2 211 104	514 755
		Стандартно отклонение	2 758 918	803 670
2018	25	Средна	2 780 535	449 101
		Стандартно отклонение	3 347 072	802 156

Източник. Собствени изчисления.

17.01.2020 г.